

Вераніка Бандаровіч / Veranika Bandarovich

Белтэлерадыёкампанія / Belteleradiocompany

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1985-1759>

e-mail: litarcOFFEE@gmail.com

Пераклад фемінітываў у рамане Тадэвуша Далэнгі-Мастовіча *Prokurator Alicja Horn* праз призму гендарных стэрэатыпаў

Translation of feminitives in the novel by Tadeusz Dolenga-Mostovich PROKURATOR ALICJA HORN through the prism of gender stereotypes

Tłumaczenie feminatywów w powieści Tadeusza Dołęgi-Mostowicza PROKURATOR ALICJA HORN przez pryzmat stereotypów genderowych

Фемінітывы не новая, аднак дастаткова вострая для сучаснага грамадства тэма, яна перыядычна ўзнімаецца і абмяркоўваецца як у асяроддзі лінгвістаў, так і звычайных носьбітаў мовы, у прыватных гутарках, на розных інтэрнэт-пляцоўках і навуковых форумах. Жанчыны змагаюцца за свае правы ўжо не адно стагоддзе, і, зразумела, адпаведныя працэсы знаходзяць адлюстраванне як у свядомасці людзей, так і ў мастацкай літаратуры ды ў мове, якая фіксуе жыццё ва ўсёй яго паўнаце.

Звярнуцца да тэмы фемінітываў у рамане Тадэвуша Далэнгі-Мастовіча *Prokurator Alicja Horn*, перакладзеным на беларускую мову ў 2017 годзе і надрукаваным у пачатку 2018 у часопісе “Полымя”, падштурхнула яго пераасэнсаванне. А да пераасэнсавання, у сваю чаргу, падштурхнула праца над перакладам рамана на рускую мову, ужо ў 2019. Дзякуючы апошняму перакладу былі зроблены некаторыя ўдакладненні і праўкі ў тэкст па-беларуску, а таксама выявіліся праблемы і супярэчнасці, звязаныя з перадачай фемінітываў на рускую мову.

У перакладзе на беларускую мову раман Т. Далэнгі-Мастовіча выйшаў у свет пад назвай *Пракурорка*, у арыгінале – *Prokurator Alicja Horn*. Такая назва для перакладу была апраўданая ўжываннем фемінітываў *prokuratorka*, *podprokuratorka* ў арыгінале твора, імкненнем падкрэсліць адну з галоўных тэм рамана – феміністычную, актуальную, дарэчы, і ў XXI стагоддзі, – традыцыйнымі поглядамі (паводле звестак з розных крыніц) у адносінах да заняткаў жанчын, іх ролі ў грамадстве самога аўтара твора, а таксама мэтай прывабіць сучаснага чытача як своеасаблівы маркетынгавы ход. І, да слова, чытач (як прафесійны, так і шараговы) сапраўды зацікавіўся, без каментарыяў наконт назвы.

Іншая справа – пераклад на рускую мову. Калі давялося інтэрпрэтаваць тую ж назву, паўстала пытанне: ужываць фемінітыў, як у беларускай версіі, або ісці ўслед за арыгіналам. Калі падбіраць фемінітыў, то ўзнікае некалькі праблем. Па-першае, як па-руску карэктна гучала б назва прафесіі *пракурор* у дачыненні да жанчыны? *Прокурорша*? Наўрад, бо падобныя па канструкцыі фемінітывы з суфіксам *-ш-* нярэдка маюць негатыўную канатацыю і, як правіла, абазначаюць жонку, хоць ёсць у рускай мове і назвы прафесій тыпу *маникюрша*. У гэтым выпадку тэарэтычна падышло б *прокурорка*, на ўзор даўно прывычных *журналистка*, *акушерка*, аднак у рускай мове пры іх ужыванні ўзнікае іранічнае, зняважлівае адценне: непрывычныя фемінітывы тыпу *прокурорка*, па словах шматлікіх расійскіх лінгвістаў, гучаць дрэнна, набываюць зніжаную стылістычную афарбоўку, што ўсё ж не цалкам стасуецца да рамана Т. Далэнгі-Мастовіча і адлюстравання ў творы яго эпохі ды паціцый аўтара.

Справа ў тым, што падобныя фемінітывы ў польскім грамадстве і польскай мове 30-х гадоў XX стагоддзя, калі жаночы рух у краіне быў надта актыўны і Т. Далэнга-Мастовіч пісаў свой раман, вельмі пашырыліся ва ўжытку. Да таго ж, у міжваенны час функцыянавала Міжнародная федэрацыя юрыстак (*Międzynarodowa Federacja Prawniczek*). „*Kurier Poznański*” ў 1935 годзе пісаў пра становішча юрыстак у Польшчы. А „*Iskra*” ўжо ў 1917 годзе – пра першую юрыстку ў польскіх судах [*Janicki, online*]. З канца XIX стагоддзя часта жанчын, якія выступалі перад судом, называлі *świadkinie*. Захаваліся тэксты, з якіх даведваемся, што “o *świadkiniach*” гаварылі таксама суддзі і пракуроры падчас працэсаў [*Warnke, online*]. Акрамя таго, яшчэ ў 1918 годзе афіцыйна абвешчана, што адвакатам у Польшчы можа стаць любы яе грамадзянін незалежна ад полу.

У Расіі ж наадварот: “у 1924–1925 гадах быў прыняты шэраг дакументаў, якія аднеслі фемінітывы да гутарковай мовы і выцеснілі іх з ужытку [*Вам не падабаюцца фемінітывы...*, *online*]. З той пары, асабліва да наваствораных фемінітываў, хутчэй адмоўнае стаўленне.

Вось, дарэчы, як адклікаюцца пра падобныя ўтварэнні сучасныя расійскія філолагі.

Міхаіл Дымарскі, прафесар, старшы навуковы супрацоўнік аддзела тэорыі граматыкі Інстытута лінгвістычных даследаванняў Расійскай акадэміі навук (РАН):

Значительное количество феминитивов в русском языке существует давно, и вопрос об их нужности лишен смысла: швея, медсестра, доярка, учительница и так далее. Важен вопрос, нужны ли нам новые феминитивы. По моему мнению, объективная необходимость их внедрения близка к нулю. В русском языке ситуация, при которой лиц женского пола при указании их профессии именуют существительными мужского рода, сложилась очень давно, и для человека, не зараженного агрессивной разновидностью феминизма, в этой ситуации нет ничего унижающего достоинство женщины. Говорящий не обязан знать законы

морфологии и уметь объяснить, почему «менеджерка» звучит плохо, но он это чувствует. Возмущаться тем, что в нашем языке нет симметричных пар слов для всех профессий – то же самое, что возмущаться тем, что в наших лесах не водятся слоны. Надеюсь, что эти слова не приживутся, потому что иначе узаконится насильственное вмешательство в правила, а это крайне опасный прецедент...

Тацяна Талстая, письменніца:

Феминитивы – это отвратительно. Нет слова «авторка» в русском языке и, надеюсь, не будет. Противоестественно. Оно звучит как слово из какого-то другого параллельно славянского языка. Чешский приходит на ум <...>. Зачем же нам наш великий и могучий менять по такому принципу? И это будет создавать двойственность смыслов. Докторша раньше – жена доктора. Хотите, говорите женщина-врач...

Святлана Другавейка-Далжанская, выкладчыца, навуковы кіраўнік партала gramma.ru:

Слова «автор», «поэт» не окрашены половой принадлежностью, а «авторка» и «поэтесса» – окрашены. Появление феминитива такую оппозицию и создает. Конечно, появление таких слов становится только отражением тех процессов, которые происходят в обществе. Если эти процессы будут углубляться, то и слова неизбежно приживутся. И это не хорошо и не плохо – это просто «по-иному».

Наталля Раманава, паэтка, крытык, кіраўнік «Школы грамотности Романовых»:

Ревностная охрана четких гендерных границ лично во мне особой поддержки не находит. Всяческая маскулинность, демонстративный мачизм, а также и оборотная их сторона – феминизм – мне даже эстетически чужды как человеку андрогинного сознания. С другой стороны, по поводу изменений в языке я придерживаюсь очень твердой позиции: что происходит с речью, то и должно происходить, независимо от того, нравится это кому-то или нет. Ничего не происходит только в умерших языках...

Кацярына Шчаглова, кандыдат філалагічных навук, старшы выкладчык Вышэйшай школы журналістыкі і масавых камунікацый Санкт-Пецярбургскага дзяржаўнага ўніверсітэта (СПбДУ):

С точки зрения языка в феминитивах необходимости нет, это явление социальное. Использование мужского рода для обозначения человека в обобщенном смысле закреплено исторически. Отчасти появление феминитивов связано с приходом женщин в те профессии, которые считались ранее мужскими. Такие слова стали уже привычными и не вызывают раздражение (например, журналистка, писательница). Язык в этом случае является отражением жизни общества. Однако часто употребляемые в разговорной речи феминитивы имеют пренебрежительный оттенок (врачиха, директриса, кондукторша). Негативная реакция на их употребление связана с непривычностью: новым языковым явлениям всегда нужно время для адаптации. Тем более, если их появление обусловлено деятельностью социального движения, установки которого разделяют не все члены общества. Излишняя агитация вызывает усиле-

ние пуристических настроений общества, что делает процесс внедрения их в язык более болезненным.

Валерый Яфрэмаў, прафесар кафедры рускай мовы філалагічнага факультэта Расійскага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя А.І. Герцэна:

Феминитивы были и будут в русском языке всегда. Как можно рассуждать в средневековой книжности о грехе и не употребить слова «грешница», «блудница», «прелестница»?! Тот бум новых слов связан не с развитием языка как такового, а с теми социальными изменениями, которые наше общество переживает – до России докатилось феминистское движение. Сначала у людей возникает вопрос: если есть «доктор», «токарь» или «профессор», то почему нельзя сказать докторица, токариха или профессорка (напомню, что профессорша – это жена профессора)? Время покажет, приживутся ли эти слова. Язык может терпеть определенное насилие над собой, но рано или поздно он все равно оставит только то, что надо, и забудет то, что оказалось лишним. Далеко не все из того, что сейчас предлагается общественными деятелями, сохранится. Общество, особенно старшее поколение, всегда раздражают любые изменения, которые происходят не естественным путем, а с элементом насилия, под лозунгом «Будем говорить теперь так!». Думаю, отчасти ответственность за это лежит и на самих феминистках. Напор, с которым они ополчились на русский язык, у многих вызывает искреннее удивление: неужели раньше все было так плохо? [Монахов, Чердаков, online].

Ірына Лявонціна, кандыдат філалагічных навук, вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута рускай мовы В.У. Вінаградава РАН:

Я уверена, что феминитивы уже неотъемлемая часть нашей речи. Во-первых, нельзя отрицать существование знакомых феминитивов, которые мы постоянно используем. Например, «директриса», «студентка». Во-вторых, новые феминитивы, которые чаще остальных встречаются негодование со стороны публики, достаточно распространены, ими уже широко пользуются, в том числе в публичном пространстве. И раздражает, пожалуй, именно их частотное появление, статус «новой нормы». Мы все чаще видим, как люди описывают себя: «блогерка», «режиссерка», «психотерапевтка». На мой взгляд, мы живем, по сути, в мире победивших феминитивов, а те люди, которые негодуют по этому поводу, воспринимают эти слова как сленг, субкультурную норму, которая почему-то претендует на более серьезный статус. Между тем борьба за права человека и фемпоставка не узурпированы какой-то группой или субкультурой [Точка зрения..., online].

З пункту погляду гісторыі, у большасці прафесій жанчыны сапраўды атрымалі роўныя з мужчынамі правы параўнальна нядаўна. Аднак, і сваіх назваў для асоб жаночага полу, якія займаюць традыцыйна мужчынскія пасады, яшчэ няма. Ёсць мноства прыкладаў рода-палавой асіметрыі: слова жаночага роду або зусім адсутнічае, або існуе, аднак валодае стылістычным статусам, які абмяжоўвае магчы-

масці яго ўжывання. Возьмем хаця б рускі фемінітыў *врачиха* з яўна негатыўнай канатацыяй.

Цікава, што ў беларускай мове ў параўнанні з рускай распаўсюджанасць, ужывальнасць і стаўленне да фемінітываў адрозныя.

Фемінітывы спрадвеку ўжываліся ў жывой народнай мове беларусаў. Наконт гэтага прывяду фрагмент дзіцячага ўспаміну сацыялінгвіста Уладзіслава Гарбацкага, аўтара *Гіда па фемінізацыі беларускай мовы* (цытата з публікацыі на інтэрнэт-партале CityDog.by):

Я дакладна памятаю, як я ў 1990-х, яшчэ школьнікам, гасціў у бабулі ў вёсцы паміж Віцебскам і Оршай. Мы слухалі беларускае радыё. Ішла праграма пра Валянціну Церашкову, і дыктарка сказала, што праграма прысвечана першай жанчыне-касманаўту. Бабуля рабіла дранікі і так паміж іншым кінула: «Яны там у Мінску зусім размаўляць не ўмеюць. Што гэта за слова такое – «жанчына-касманаўт»? Павінна быць проста – касманаўтка!». Я тады стаў на бок дыктаркі, бо яна ж з Мінску! А там лепш ведаюць за бабулю, хоць яна і была настаўніцай. Але мне гэта стрэмкай у галаву засела, і потым я часта заўважаў, як у жывой, гутарковай мове словы смела і натуральна фемінізаваліся [*Вам не падабаюцца фемінітывы?..*, online].

У. Гарбацкі падкрэслівае, што фемінітывы не прадукт XX ці XXI стагоддзя. Гэта пацвярджаюць у тым ліку старабеларускія пісьмовыя помнікі.

У тым жа Статуце Вялікага Княства Літоўскага мноства фемінітываў. Напрыклад, ёсць *ваявода*, а ёсць і *ваяводзіная*, *гетман* і *гетманка*, *карчмар* і *карчмітка*. Ці пагартайце *Гістарычны слоўнік беларускай мовы*. Толькі пазней былі прыняты законы супраць фемінізацыі... заняпад фемінізацыі быў наўпрост звязаны з заняпадам мовы [*Вам не падабаюцца фемінітывы?..*, online].

«Для беларускаязычных фемінітывы не кажуцца чым-то новым і страным. Яшчэ в пачале (XX) века, а потым во времена так называемой “первой беларусизации” стали закрепляться женские названия профессий: “акторка”, “паэтка”, “бухгалтарка”, “аўтарка”. Так что для нас фемінітывы – вполне себе нормальное и уже давнее явление дзякуючы матчынай мове», – чытаем у адной з публікацый, прысвечаных фемінітывам, на папулярным беларускім інтэрнэт-партале CityDog.by [*«Автарка», «режиссерка»...»,* online].

Такім чынам, з улікам рознага стаўлення да фемінітываў у беларускім і расійскім грамадстве, традыцый іх функцыянавання ў дзвюх мовах, а таксама задумай аўтара мэтазгодней было б спыніцца на назве *Прокурор Алиция Горн* для перакладу на рускую мову рамана Т. Далэнгі-Мастовіча *Prokurator Alicja Horn*, калі, безумоўна, не мець на мэце правакаваць аўдыторыю на гарачую дыскусію.

Дарэчы, пераклад тэксту на рускую мову прымусіў таксама перагледзець пытанне пра назву рамана ў беларускамоўнай версіі. Ці дастаткова абгрунтавана было называць яго *Пракурорка*? У сувязі з гэтым з’явілася неабходнасць агульнага аналізу ўжывання фемінітываў у тво-

ры, а таксама стаўлення аўтара да загалоўнай герайні, яе светапогляду і дзеянняў. Таму што фемінітывы маглі быць выкарыстаны аўтарам як сродак характарыстыкі персанажа, выяўлення адносін да герайні рамана.

Для Т. Далэнгі-Мастовіча ў 30-я гады ХХ стагоддзя тэма фемінізму, самарэалізацыі жанчыны ў грамадстве, яе адлюстраванне ў мастацкім творы, а таксама выяўленне сваіх адносін да адпаведных праблем былі важнымі. Бо пісьменнік і таленавіты журналіст Т. Далэнга-Мастовіч, магчыма, як ніхто з яго калег-сучаснікаў, быў своеасаблівым хранікёрам, праўдзіва паказаў свой час, яго праблемы і тэндэнцыі, адной з якіх была актыўная барацьба жанчын за роўныя правы з мужчынамі. Вось і заўважаем у тэксце арыгінала рамана *Prokurator Alicja Horn* то назойнік мужчынскага роду *prokurator (podprokurator)* у дачыненні да галоўнай герайні, то жаночага роду *prokuratorka (podprokuratorka)*.

Насамрэч у Польшчы, у Варшаве ў прыватнасці, на час напісання твора яшчэ не было жанчын-пракурораў. Гэта адна з прычын, чаму гэты раман называлі сенсацыйным. Адпаведна, і стаўленне да яго герайні, жанчыны-пракурора, было неадназначнае, як і ўвогуле спрадвек да ўсяго новага. Дарэчы, адносіны польскага грамадства 30-х гадоў ХХ стагоддзя да жанчын у традыцыйна мужчынскіх прафесіях яскрава адлюстраваліся ў рамана *Prokurator Alicja Horn*, цэлыя старонкі якога прысвечаны спрэчкам паміж судовымі служкамі і іх разважаным на гэтую тэму.

Увагу філолага прыцягвае непаслядоўнасць ва ўжыванні фемінітываў у рамана, дзе загалоўная герайня то *prokurator*, то *prokuratorka*. Узнікае пытанне: непаслядоўнасць гэта выпадковая, з-за няўважлівасці аўтара або наўмысная? Пасля аналізу выпадкаў ужывання ў адносінах да галоўнай герайні назойнікаў мужчынскага роду *prokurator, podprokurator* і фемінітываў *prokuratorka, podprokuratorka*, а таксама іх сінонімаў выявіліся пэўныя тэндэнцыі, таму напрошваецца выснова, што непаслядоўнасць хутчэй наўмысная. Тым больш што Т. Далэнга-Мастовіч праславіўся як найлепшы „technik literacki” міжваеннага перыяду, пісьменнік, які вялікую ўвагу надаваў слову, дбаў „by było to słowo ładne i w ładne zdania ułożone” [*Niewygodna pamięć...*, online]. І можна было б дапусціць, што ён па няўважлівасці толькі адзінкава ўжыў дзесьці *prokurator*, дзесьці *prokuratorka*.

Насамрэч жа сумарна ў рамана ўжыванняў у дачыненні да Аліцы Горн назвы яе прафесіі мужчынскага і жаночага роду каля 70. З іх фемінітываў *prokuratorka, podprokuratorka*, а яшчэ *pani prokuratorowa* (гучыць выключна з вуснаў жанчыны, нелегальнай акушэркі), уключым сюды таксама іх кантэкстныя сінонімы *koleżanka* і *współpracowniczka*, ужытыя адзінкава, – 29, атрымліваецца, больш чым трэцяя частка. Упершыню фемінітыў (*podprokuratorka*) прагучаў з вуснаў калегі Аліцы, пракурора Мартыновіча, які прадстаўляў ёй іншых калег-мужчын:

Tymczasem prokurator Martynowicz wezwał do swego gabinetu obu wiceprokuratorów i wszystkich podprokuratorów.

– Panowie pozwolą – odezwał się suchym tonem, wskazując stojącą obok niego młodą kobietę – że ich przedstawię naszej nowej **koleżance, podprokuratorce** Alicji Horn [Dołęga-Mostowicz, online].

Старшыня суда Турчыньскі таксама выказваецца, ужываючы фемінітыў: „Cieszę się, że wymiar sprawiedliwości zyskał nową, a tak ^{utalentowaną} współpracowniczkę” [Dołęga-Mostowicz, online].

Такім вось чынам у пададзеных кантэкстах аўтар ставіць мужчын і жанчыну-пракурора на адну планку.

Цікава, што ў дзвюх першых трэцях рамана, а гэта 20 раздзелаў, у якіх прафесійнае і асабістае жыццё пракуроркі паспяхова развіваецца, фемінітывы сустракаюцца нашмат радзей, чым у апошняй трэці, дзе Аліцыя перамагае як прафесійны пракурор, але цалкам руйнуецца яе асабістае жыццё і сістэма каштоўнасцей. Так, у апошняй трэці, у раздзелах з 23-га па 31-ы, – 20 ужыванняў фемінітываў *prokuratorka, podprokuratorka, pani prokuratorowa* з 26-ці ўвогуле.

У першых частках рамана фемінітывы гучаць з вуснаў калег Аліцыі (паважліва), сябра Чухноўскага ды прафесара Бруніцкага (з лёгкай іроніяй). Падчас судовых пасяджэнняў з вуснаў судовых служак і ў словах аўтара ў дачыненні да Аліцыі ў пераважнай большасці сустракаецца назойнік мужчынскага роду *prokurator* (або *podprokurator*). Падчас апошняга, ракавога пасяджэння суда, на якім Аліцыя несправядліва абвінавачвае свайго каханага (аднак пра іх адносіны нікому ў судзе не вядома) і дамагаецца з помсты смяротнага прысуду для яго, ужываецца пераважна фемінітыў – або *prokuratorka*, або *podprokuratorka*. Аліцыя з трыумфам выйграе справу як пракурор, хоць абвінаваціла невінаватага (але пра невінаватасць у зале суда ніхто не ведае). У вачах публікі і калег (знешне) яна пераможца. Такім чынам, павелічэнне колькасці фемінітываў *prokuratorka, podprokuratorka, pani prokuratorowa* ў апошняй трэці рамана можа сведчыць пра прызнанне з боку грамадства Аліцыі Горн, яе прафесіяналізму і таленту нароўні з калегамі-мужчынамі. Але ў адным з апошніх раздзелаў, у прыватнасці, пасля вынясення смяротнага прыгавору ў дачыненні да яе каханага, калі яна думае пра сваю смерць адначасова з ім, атрымлівае ліст з Міністэрства юстыцыі, у якім **падпракурорку** Аліцыю Горн прызначаюць на пасаду **пракурора** Варшаўскага акруговага суда: „A pismo to nie było byle czym! Zawierało nominację **podprokurator**ki Alicji Horn, w uznaniu jej zasług dla dzieła Sprawiedliwości, jej wiedzy i talentu, na stanowisko **Prokuratora** Warszawskiego Sądu Okręgowego...” [Dołęga-Mostowicz, online]. Аднак жанчына скамячыла ліст і кінула на падлогу. Тут эмацыйнае, жаночае перамагло абавязак, рацыянальнае, прафесійнае. Ды і ці можна ўсё ж назваць гэта перамогай? Заканчваецца ўсё няўдачай у асабістым жыцці і спробай самагубства. Аліцыя Горн прайграе як чалавек са сваім анархічным светапоглядам, прайграе і як жанчына. Гэты пройгрыш для яе

значыць больш, чым перамога на працы, у судзе, сістэму якога яна, дарэчы, праз свае анархічныя погляды ненавідзіць. Таму Аліцыя рашаецца на самагубства.

Для разумення пазіцыі аўтара ў творы, яго стаўлення да дзеянняў Аліцыі Горн вельмі важны яшчэ той момант, што ў пачатку рамана, калі галоўная гераіня толькі прыходзіць у суд для знаёмства з калегамі, старшыня суда задае, па сутнасці, правакацыйныя пытанні. Адно з іх аб прычынах выбару жанчынай прафесіі пракурора. Старшыня перакананы, што прыгожыя, інтэлігентныя жанчыны, якія ведаюць, чаго хочуць у жыцці, выбіраюць прафесію, зыходзячы выключна з асабістых матываў (суб'ектыўна). Аліцыя адказвае, што яна жанчына. Ужо ў гэтым моманце аўтар часткова акрэслівае перспектыву сваёй гераіні: гэта значыць, можна чакаць таго, што яе ўчынкі будуць дыктавацца эмоцыямі, нягледзячы на бліскучыя здольнасці ў прафесіі. Ужо тут праглядаюцца і адносіны аўтара твора да яго загалоўнай гераіні.

Вяртаючыся да пытання пра пераклад назвы рамана, у сувязі з усім вышэйадзначаным найбольш апраўдана было б усё ж пайсці ўслед за аўтарам і на беларускую мову перакласці *Пракурор Аліцыя Горн*, а не *Пракурорка*.

Даючы загаловак твору, кожны аўтар, а тым больш такі прафесіянал, як Т. Далэнга-Мастовіч, укладвае ў яго пэўны сэнс. Тое, што ён канкрэтызуе, выносіць імя сваёй гераіні ў заглавак, таксама мае значэнне. Як і адсутнасць там фемінітыва *prokuratorka* або *podprokuratorka* побач з імем, а ўжыванне назоўніка мужчынскага роду *prokurator*. У назве *Prokurator Alicja Horn* закладзена ідэя і фінал: тут паміж назвай прафесіі ў форме мужчынскага роду і жаночым імем адчуваецца дыстанцыя. Аліцыя Горн сапраўды была выдатнай **падпракуроркай**, і яе даволі хутка прызначылі **пракурорам**, але працаваць ім, **стаць пракуроркай Аліцыяй Горн**, роўнай і прафесіяналізмам, і па характары яе калегам-мужчынам у рэшце рэшт перашкодзіла эмацыйная жаночая натура. Так акрэслівае перспектывы жанчыны ў мужчынскай справе аўтар рамана.

Вядома, што сам Т. Далэнга-Мастовіч прытрымліваўся традыцыйных поглядаў на ролю жанчыны ў грамадстве. Аднак, мяркуючы і па назве твора, дзе ён усё ж не абагульняе (бо *Prokuratorka* – роўна 'любая пракурорка'), а канкрэтызуе (*Prokurator Alicja Horn*), і па тым, што пакідае галоўную гераіню ў жывых, ён дае Аліцыі шанц як чалавеку і жанчыне, якая, магчыма, з часам перагледзіць свае погляды на жыццё. Таксама аўтар сваёй назвай нібыта перасцерагае іншых жанчын, якія выбіраюць прафесію пракурора, ад памылак Аліцыі Горн і, на нашу думку, дае ім шанц быць лепшымі.

Бібліяграфія

- «Avtorka», «reżisserka», «bloggerka». *Ро́чету ты стали ча́сто употре́бля́т' feminitivy* [«Авторынка», «режиссерка», «блогерка». Почему мы стали часто употреблять феминитивы] [online] <https://citydog.by/post/feminitives/> [доступ: 15.04.2020].
- Dołęga-Mostowicz Tadeusz. *Prokurator Alicja Horn* [online] https://pl.wikisource.org/wiki/Prokurator_Alicja_Horn [доступ: 15.04.2020].
- Janicki Kamil. *Żeńskie końcówki, feminatywy w II RP. Używano ich w Polsce już 100 lat temu i nie wzbudzały kontrowersji* [online] <https://wielkahaistoria.pl/zenskie-koncowski-feminatywy-w-ii-rp-uzywano-ich-w-polsce-juz-100-lat-temu-i-nie-wzbudzaly-kontrowersji/> [доступ: 15.04.2020].
- Monahov Sergej, Čerdačkov Dmitrij. «Slovo "avtorka" protivoeestestvenno»: filologi o tom, ročetu feminitivy vseh besât [Сергей Монахов, Дмитрий Чердаков. «Слово "авторка" противоестественно»: филологи о том, почему феминитивы всех бесят] [online] <http://www.sobaka.ru/city/science/71329> [доступ: 15.04.2020].
- Niewygodna pamięć i czarna legenda [online] <https://www.newsweek.pl/polska/niewygodna-pamiec-i-czarna-legenda/xvhsh4b> [доступ: 15.04.2020].
- То́чка зре́нія. Feminitivy. Mneniâ êkspertov PostNauki ob upotreblenii feminitivov [Точка зрения. Феминитивы. Мнения экспертов ПостНауки об употреблении феминитивов] [online] <https://postnauka.ru/faq/96444> [доступ: 15.04.2020].
- "Vam ne padabaŭcca feminityvy? Tut pytanne ne ŭ move". Êkspert tumačyc', čatu "psihalaginja" i "dyrektarka" – gëta dobra ["Вам не падабаюцца фемінітывы? Тут пытанне не ў мове". Эксперт тлумачыць, чаму "псіхалагія" і "дырэктарка" – гэта добра] [online] <https://citydog.by/post/feminityvy-bel/> [доступ: 15.04.2020].
- Warnke Agnieszka. *Polszczyzna jest kobietą: rewolucyjna żeńska końcówka* [online] <https://culture.pl/pl/artykul/polszczyzna-jest-kobieta-rewolucyjna-zenska-koncowka> [доступ: 15.04.2020].

ABSTRACT: One of the main themes of the novel *Prokurator Alicja Horn* by Tadeusz Dolęga-Mostowicz is the woman's place in the Polish society of the 1930s, her rights and opportunities. The introduction of the image of a woman prosecutor is ground-breaking. In the novel, the author calls his protagonist either *prokurator* or *prokuratorka*, reflecting the linguistic tendency of the time towards the formation of feminitives alongside masculine forms. Is this inconsistency intentional or accidental? Many questions arose during the translation of feminitives in the novel. Whereas in Belarusian the feminitive *пракурорка* sounds acceptable, in the Russian translation there are problems. Such is the case in relation to modern society (Belarusian-speaking and Russian-speaking) to feminitives. and it is far from unambiguous.

KEYWORDS: feminitiv, woman prosecutor, translation, inconsistency, modern society.

STRESZCZENIE: Jednym z głównych tematów powieści *Prokurator Alicja Horn* Tadeusza Dołęgi-Mostowicza jest miejsce kobiety w polskim społeczeństwie lat 30. XX wieku, jej prawa i możliwości. Nowością jest wprowadzenie wizerunku kobiety prokuratora. W powieści autor nazywa swoją tytułową bohaterkę *prokuratorem*, *prokuratorką*, odzwierciedlając ówczesną tendencję językową do formowania się feminatywów symetrycznie z męskimi formami. Czy ta niekonsekwencja jest zamierzona czy przypadkowa? Podczas tłumaczenia feminatywów w utworze powstało wiele pytań. O ile w języku białoruskim feminatyw *пракурорка* jest akceptowalny, to w tłumaczeniu na język rosyjski powstają problemy. Wynika to

ze stosunku współczesnego społeczeństwa (białorusko- i rosyjskojęzycznego) do feminatywów. Nie jest on ani jednoznaczny, ani tym bardziej wspólny.

SŁOWA KLUCZOWE: feminatyw, kobieta prokurator, tłumaczenie, niekonsekwencja, współczesne społeczeństwo.

РЭЗЮМЭ: Адна з галоўных тэм рамана *Prokurator Alicja Horn* Тадэвуша Далэнгі-Мастовіча – месца жанчыны ў польскім грамадстве 30-х гадоў XX стагоддзя, яе правы і магчымасці. Навізна – увядзенне вобраза жанчыны-пракурора. У рамане аўтар называе сваю гераіню то *prokurator*, то *prokuratorka*, адлюстроўваючы тагачасную моўную тэндэнцыю да ўтварэння фемінітываў сіметрычна з мужчынскімі формамі. Наўмысная гэта непаслядоўнасць або выпадковая? Шмат пытанняў паўстала і падчас перакладу фемінітываў у творы. Прычым калі па-беларуску фемінітыў *пракурорка* гучыць прымальна, то ў рускім перакладзе ўзнікаюць праблемы. Справа ў стаўленні сучаснага грамадства (беларускамоўнага і рускамоўнага) да фемінітываў. А яно далёка не адназначнае і не аднолькавае.

КЛЮЧАВЫЯ СЛОВЫ: фемінітыў, жанчына-пракурор, пераклад, непаслядоўнасць, сучаснае грамадства.